

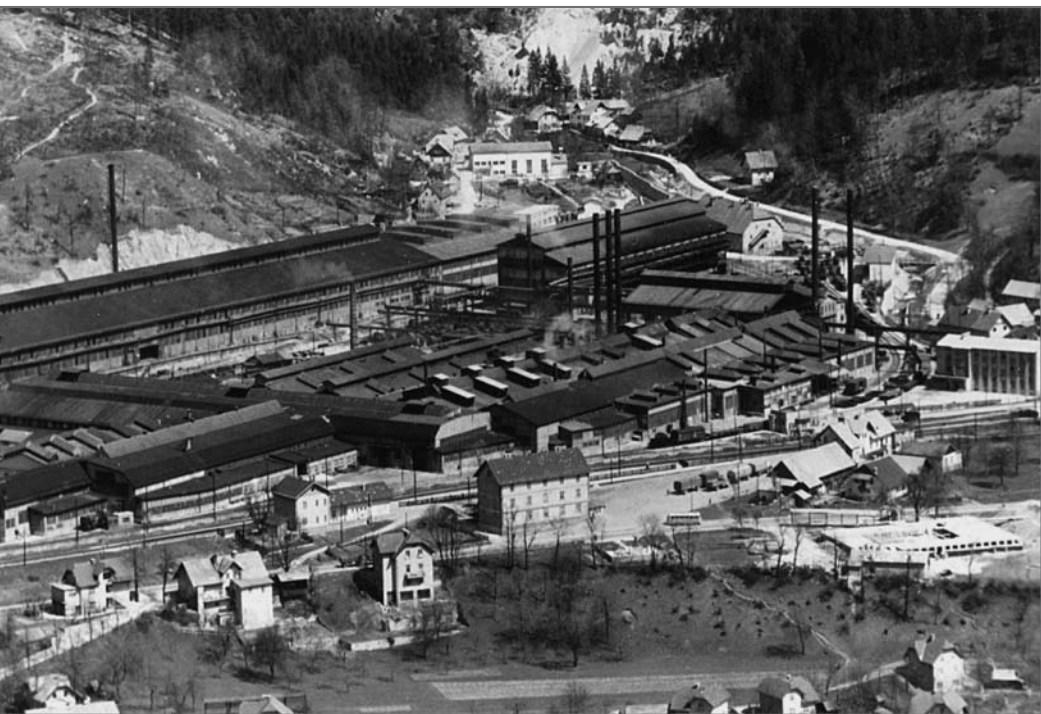
S čim so se na Koroški Beli preživljali?

V pretežni večini so bili zaposleni v tovarni KID, ki je dajala kruh za preživetje. Bilo je tudi nekaj kmetov in obrtnikov. Naši pradedje so imeli spoštljiv odnos do zemlje, saj je bila vas tik pod obronki hribov. Rodovitno zemljo so obdelovali, da jim je dajala hrano. Spomini mi uhajajo v tista zgodnja leta, ko sta bila v Trebežu še plavž in »grajšina«. Naj zapišem nekaj o javorniških obratih »fajnpleh« (valjarna tanke pločevine) z lužilnico in »grob pleh« (valjarna debele pločevine) pa »grobštreka« in »fajnštreka«, kjer so valjali palice. Kasneje je bila zgrajena še proga 2400 z otopom, ki ga je gnal velik elektromotor. Tam se je valjal material za vojsko. V Straži je bil tudi poligon za testiranje plošč. V otopu so te materiale na sekatorjih obrezovali in brusili. Zgrajeni so bili tudi novi generatorji, ki so dajali plin za ogrevanje peči, ki so bile globinske, okrogle in potisne.

Javorniška in jeseniška tovarna sta bili povezani z ozkotirno železnico. Po njej so železo vozili v nadaljnjo obdelavo. Od te železnice je danes ostala le še sprehajalna pot. Ta postrojenja so vrtele turbine na vodo, ki je prihajala iz zajetja v Javorniškem Rovtu. V rezervoar sta tekla potoka Javornik in kasneje še Jezernica. Voda je bila speljana skozi »štolme« (rove) in po litoželeznih ceveh pritekala v dolino.

Pri pečeh so imeli prvo besedo »švasarji« (varilci), ki so dobro zaslužili. Velikokrat sem slišal reči, da če ima žena moža »švasarja«, si lahko najame gospodinjsko pomočnico. Delalo se je na tri izmene, ob nedeljah pa so bili remont. Delavci so v službo hodili od vsepovsod. S Koroške Bele je hodilo na vsako izmeno do 15 ljudi z aktovko in s kanglico v roki. V njej je bila skromna malica. Tisti, ki so delali v težkih pogojih in na vročini, so delali pol ure, pol ure pa počivali. Za njihovo malico, ki so jo pripeljali v kanglah, je bilo poskrbljeno – vsak je dobil eno veliko zajemalko in kos kruha. Garderob ni bilo. Omarice so bile postavljene po obratih ob stenah. Umivali smo se v koritih. Tam so se hladile »štange« (palice), ki so se rabile pri pečeh. Na koncu moram omeniti tudi vzdrževalne obrate. To so bili: elektrodelaonica z »viklarijo« (navijalnica), kjer so se previjali požgani motorji, brusilnica za brušenje valjev, mehanična delavnica, montaža, žerjavni oddelek in inštalacijska delavnica. Tudi »vage« so imele svojo delavnico. Gradbeni oddelek je sestavljalo nekaj tesarjev, mizarjev, zidarjev, pleskarjev in kleparjev. Tesarji so morali biti prisotni ob vsakem remontu.

Na koncu lahko rečem, da je bilo moje učenje in kasneje delo v železarni zelo pestro. Ko sem zaključil osnovno šolo, sem šel v takratno vajeniško šolo. Tam smo prvo leto vsi delali isti program. Naše želje so bile le na papirju. Ob koncu prvega letnika so nas postrojili in komanda je padla: »Tisti z Javornika in Koroške Bele na začelje!« Tako sem bil dodeljen na Javornik na »grob pleh«. Tam sem delal kot drugi delavci. Pol leta je minilo, ko me je poklical moj delovodja Matija Pretnar in mi sporočil, da imam nujen telefonski klic. Poklicala me je tajnica vajeniške šole Marija Zevnik in me vprašala, če sem še odločen, da se izučim za mizarja. Odvrnil sem, da ja. Ko sem se začel učiti svojega poklica, je dejansko bilo za menoj že pol učne dobe. Če ne bi prehodil vsega tega dogajanja, bi na življenje zagotovo gledal drugače.

Železarski obrati na Javorniku okoli leta 1965 (hrani GMJ)